

Bartłomiej Bardelski

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

**KANONICZNE WYMOGI ZWIĄZANE
Z POWIERZENIEM URZĘDU PROBOSZCZA**

**CANONICAL REQUIREMENTS CONNECTED
WITH PASSING ON THE PARISH PRIEST
OFFICE**

ABSTRAKT

Parafia to podstawowa jednostka organizacyjna Kościoła katolickiego. Jest to przede wszystkim wspólnota wiernych, której zwierzchnikiem jest proboszcz działający pod władzą biskupa diecezjalnego. Proboszcz jest więc odpowiedzialny za duszpasterstwo w swojej parafii i za dobra materialne tej wspólnoty. Urząd proboszcza jest nierozdzielnie związany z parafią. Wykonywanie posługi pasterza parafii, obejmujące pełną pieczę duszpasterską, zakłada w sposób absolutny pełnienie władzy wynikającej ze święceń. Dlatego, aby ktoś mógł zostać ważnie mianowany proboszczem, musi spełniać wymogi kanoniczne związane z powierzeniem urzędu. Niniejszy artykuł jest próbą ukazania tych wymogów w świetle obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Słowa kluczowe: proboszcz, urząd, wymogi, powierzenie

ABSTRACT

A parish is a basic organisational unit of the Catholic Church. In the first place it is the community of the faithful where the parish priest is a superior acting under the diocese bishop authority. In this case the parish priest is in charge of spiritual

leadership in his parish as well as the material goods belonging to this community. The parish priest office is intrinsic to the particular parish. Performing the service of the parish shepherd including the complete spiritual leadership supervision assumes serving resulting from the ordination in an absolute way. For this reason, so as to nominate someone a parish priest quintessentially, they have to fulfill the canonical requirements related to passing on the office. This article is an attempt in order to demonstrate these requirements in the light of ruling Canon Law Co

Keywords: parish priest, office, requirements, passing on

Powierzenie urzędu, aby było ważne, musi dokonać się zgodnie z obowiązującymi wymogami. W niniejszym opracowaniu poświęconemu temu zagadnieniu przedstawiono wymogi stawiane zarówno władzy kościelnej nadającej urząd, jak i kandydatowi. Została przedstawiona także kwestia wymogów ze strony urzędu oraz poruszony został problem formy powierzenia urzędu.

WYMOGI STAWIANE WŁADZY KOŚCIELNEJ I KANDYDATOWI NA URZĄD PROBOSZCZA

Każdy urząd w Kościele jest funkcją publiczną, dlatego też podmioty, które uczestniczą w jego powierzaniu muszą spełnić określone przez prawo warunki. Mówiąc o podmiotach uczestniczących w powierzaniu urzędu można mówić o podmiocie aktywnym, czyli kompetentnej władzy, do której należy powierzenie urzędu oraz o podmiocie pasywnym, czyli osobie, której dany urząd jest powierzany¹.

Powierzenie urzędu jest bardzo ważnym zadaniem władzy kościelnej, ze względu na znaczenie danego urzędu dla całego Ludu Bożego. Władza powierzająca urząd jest w tym akcie ograniczona prawem. Ak-

¹ Por. J. Sądel, *Kanoniczne powierzanie urzędu kościelnego w Kodeksach Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r. Studium historyczno-prawne*, Rzeszów 2008, s. 230.

tualnie obowiązujące prawodawstwo stawia władzy kościelnej w tym aspekcie kilka wymagań, wśród których należy wymienić: stosowne kompetencje wynikające z prawa powszechnego lub partykularnego; powierzenie urzędu musi dokonać się w jak najkrótszym czasie; nie mogą być nadane dwa urzędy niepołączalne; akt powierzenia musi być wykonany nieodpłatnie z wykluczeniem jakiegokolwiek formy symonii².

Urzędu w Kościele nie można nadać sobie samemu. Uczynić to może jedynie władza, która jest do tego kompetentna. Obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego ustala w kanonie 148 regułę mówiącą, że nadawanie urzędów kościelnych należy do tej władzy, która była kompetentna dany urząd erygować, zmieniać lub znosić, chyba że prawo postanawia inaczej. Nadawanie urzędów dokonuje się według sposobów wymienionych w kanonie 147³. Kanon 157 natomiast wskazuje sposób preferowany przez Kościół⁴. Jak już wspomniano, jeśli prawo nie postanawia czego innego, obowiązuje reguła, według której powierzenie urzędu należy do właściwej władzy, która urząd eryguje. Generalnie władza uprawniona do erygowania urzędów jest wskazana w przepisach dotyczących poszczególnych urzędów (w przypadku proboszcza jest to biskup diecezjalny)⁵. Wyjątkiem od tej reguły jest np. kanon 504

² Por. Codex Iuris Canonici Ioannis Pauli Papae promulgatus (KPK), kan. 148, kan. 149 §3, kan. 151–152.

³ KPK, kan. 147: *Provisio officii ecclesiastici fit: per liberam collationem ab auctoritate ecclesiastica competenti; per institutionem ab eadem datam, si praecesserit praesentatio; per confirmationem vel admissionem ab eadem factam, si praecesserit electio vel postulatio; tandem per simplecem electionem et electi acceptationem, si electio non egeat confirmatione.*

⁴ KPK, kan. 157: *Nisi aliud explicite iure statuatur. Episcopi dioecesani est libera collatione providere officiis ecclesiasticis in propria Ecclesia particulari.*

⁵ Por. R. Sobański, *Urzędy kościelne*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, Księga I. Normy ogólne, red. J. Krukowski, R. Sobański, Poznań 2003, s. 238–239.

w zestawieniu z kanonem 509 czy kanon 512 §1 i 428 §1 w zestawieniu z kanonem 525 n. 2⁶.

Urzędy, zwłaszcza duszpasterskie, ze względu na swój charakter funkcjonalny nie mogą zbyt długo pozostawać nieobsadzone. Dlatego też Kodeks z 1983 r. zaleca, aby powierzenie takiego urzędu nie było odkładane w czasie bez ważnej przyczyny. Kanon 151 KPK nie powtarza dyspozycji kanonu 155 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.⁷, według której urząd należało nadać w ciągu sześciu miesięcy, podobnie jak nie powtórzono norm, według których w razie zaniedbania tego obowiązku, prawo nadania urzędu przechodziło na władzę hierarchicznie wyższą (CIC, can. 274 n.2; 1432 §4)⁸.

Mówiąc o wymogach związanych z powierzeniem urzędu stawianych władzy kościelnej prawodawca podtrzymał zasadę zakazującą kumulacji urzędów. Stąd, gdy urzędy są niepołączalne i nie mogą być wykonywane równocześnie⁹ przez tę samą osobę, władza nie może

⁶ Kan. 504 w zestawieniu z kan. 509 mówi o erygowaniu przez Stolicę Apostolską kapituły, której przewodniczącego zatwierdza już biskup. Natomiast kan. 512 §1 i 428 §1 w zestawieniu z kan. 525 n. 2 mówią o tym, że administrator diecezji nie może erygować parafii, może natomiast mianować proboszczów, gdy stolica wakuje lub ma przeszkodę w działaniu od roku. Zob. także M. Żurowski, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 206.

⁷ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontifici Maximi digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*. Jeśli będzie zachodziła konieczność cytowania tego źródła, posłużymy się skrótem CIC.

⁸ Por. J. Sądel, dz. cyt., s. 232–233. Zob. także R. Sobański, dz. cyt., s. 242–243; Aktualnie obowiązujące prawodawstwo nie określa dokładnie czasu na powierzenie urzędu. Podkreślone zostało jedynie to, że nie może przeciągać się to w czasie bez ważnej przyczyny, przy jednoczesnym zaznaczeniu, że czynność ta nie podlega przedawnieniu, kiedy chodzi o urzędy wymagające do ich wykonywania władzy święceń, por. KPK, kan. 199 n. 4.

⁹ Niepołączalność, o której tu mowa może być faktyczna (fizyczna, materialna) lub prawna (absolutna lub relatywna). Niepołączalność faktyczna zachodzi z powodu niemożności pełnienia urzędów jednocześnie w kilku miejscach, np. proboszcz dwóch pa-

nadawać nikomu dwóch lub więcej takich urzędów. Podtrzymanie przepisów o niepołączalności urzędów jest uzasadnione w trosce o właściwe wypełnianie funkcji zleconej, szczególnie gdy jej wykonywanie koliduje z pierwszą. Przepis ten najczęściej ma zastosowanie przy urzędach duszpasterskich, które trzeba wykonywać na miejscu i które związane są z troską duszpasterską o wiernych, a objęcie dwóch takich urzędów powodowałoby co najmniej niedopełnianie któregoś z podjętych zobowiązań¹⁰.

Urzędy kościelne mają być powierzane przez kompetentną władzę nieodpłatnie z wykluczeniem jakiegokolwiek formy symonii¹¹. Kodeks Prawa Kanonicznego wyraźnie potępia i traktuje jako symonię domaganie się jakiegokolwiek wynagrodzenia materialnego przy akcie powierzenia urzędu. Nie ma znaczenia czy chodziłoby o pieniądze czy o jakąś inną wartość przekazaną dokonującemu powierzenia urzędu za udzielenie osobie zainteresowanej lub osobie przez nią wskazanej – konkretnego urzędu. Trzeba zauważyć, że przepis ten dotyczy dwóch stron uczestniczących w akcie symoniackim – zarówno osoby powierzającej jak i osoby otrzymującej urząd. Konsekwencją symoniacko nadanego urzędu jest nie tylko niegodziwość tego aktu, ale także jego nieważność¹².

rafii lub funkcji, które nie mogą być połączone ze względów materialnych, np. rektor i ojciec duchowny w seminarium. Niepołączalność absolutna zachodzi, gdy przepisy prawa bezpośrednio jej zakazują (administrator diecezji i ekonom), relatywna niepołączalność wynika z okoliczności obiektywnych (wielość zadań) i subiektywnych (stan zdrowia).

¹⁰ Por. M. Żurowski, dz. cyt., s. 207.

¹¹ Pojęcie symonii nie zostało zdefiniowane przez obowiązujący Kodeks, co miało miejsce w Kodeksie pio-benedyktyńskim w kan. 727 i 728. Symonia to wyraźne lub równoznaczne oświadczenie zmierzające do nabycia względnie nadania – w interesującym nas przypadku – urzędu kościelnego za rzecz materialną. Ma ono postać umowy – mniej lub bardziej wyraźną. Symoniackie powierzenie urzędu ma miejsce wtedy, gdy nie zostało dokonane bezpłatnie lub bez jakiegoś wzajemnego świadczenia materialnego.

¹² Por. J. Sądel, dz. cyt., s. 235.

Kompetentna władza może powierzyć parafię kandydatowi dopiero po rozważeniu wszystkich okoliczności i uznaniu go za odpowiedniego do pełnienia urzędu proboszcza, wykluczając wszelki wzgląd na osobę¹³. Przed podjęciem decyzji biskup diecezjalny powinien rozważyć wszystkie okoliczności, które dotyczą dwóch kwestii. Po pierwsze – potrzeb konkretnej parafii. Po drugie – zdatności kandydata na urząd proboszcza. Biskup ma się kierować w wyborze kandydata na urząd proboszcza dobrem dusz. Prawodawca stawia regułę wykluczenia wszelkich względów na osobę. Oznacza to, że dobro wspólne Kościoła, zwane tradycyjnie dobrem dusz, ma mieć pierwszeństwo przed względem na osoby. W tym samym kanonie ustawodawca podkreśla, że biskup „powinien wysłuchać opinii dziekana i przeprowadzić odpowiednie badania”. Gdy idzie o wysłuchanie opinii dziekana, to w myśl kanonu 127 § 2, 2¹⁴, jest to konieczne do ważności aktu. Nominacja proboszcza bez wcześniejszego zasięgnięcia opinii dziekana, na którego terenie znajduje się wakująca parafia, jest nieważna. Zasięgnięcie opinii innych osób – duchownych i świeckich, np. członków rady biskupiej, diecezjalnej rady kapłańskiej, diecezjalnej rady duszpasterskiej czy świeckich należących do wakującej parafii, ustawodawca pozostawia roztropności biskupa¹⁵.

Kandydat, któremu ma być powierzony urząd proboszcza, musi spełniać określone warunki, aby powierzenie to mogło zostać dokonane. Zasadniczym wymogiem stawianym każdemu kandydatowi na jakikolwiek urząd kościelny, w tym na urząd proboszcza, jest pozosta-

¹³ Por. K. Kucharczyk, *Lex coelibatus nella dottrina giuridica della Chiesa Cattolica*, PUL, Roma 2014, s. 29.

¹⁴ (...) *si consilium exigatur, invalidus est actus Superioris easdem personas non audientis; Superior, licet nulla obligatione teneatur accedendi ad earundem votum, etsi concors, tamen sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, ab earundem voto, praesertim concordii, ne discedat (...)*

¹⁵ Por. J. Krukowski, Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, Księga II. Lud Boży, red. J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, Poznań 2005, s. 423–424.

wanie we wspólnocie Kościoła. Życie w komunii kościelnej jest warunkiem fundamentalnym, gdyż urząd jest pełniony w Kościele a nie nad społecznością kościelną. Gdyby kandydat na urząd nie pozostawał we wspólnocie kościelnej, nie byłby zdatny do przyjęcia jakiegokolwiek urzędu w Kościele. Trwanie w komunii kościelnej należy rozumieć w połączeniu z kanonem 205 traktującym o tym, kto pozostaje we wspólnocie kościelnej. Kanon ten dokładnie określa wymogi, które decydują o pozostawaniu w pełnej komunii z Kościołem katolickim. Prawodawca domaga się od ochrzczonego łączności z Chrystusem w Kościele poprzez wyznawanie wiary, uznawanie sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego. Jeśli zabraknie któregoś z tych elementów nie może być mowy o trwaniu we wspólnocie Kościoła. Zgodnie z kanonem 11 obowiązującego Kodeksu, ktoś kto nie posiada pełnej komunii z Kościołem katolickim nie jest podmiotem prawa kanonicznego, przez co nie jest zobowiązany do zachowywania norm kanonicznych. Drugim istotnym elementem jest posiadanie stosownych cech, niezbędnych do pełnienia danego urzędu. W aktualnie obowiązującym prawodawstwie traktuje o tym kanon 149 §1¹⁶.

Wymogami, które są najczęściej postulowane przez prawo przy powierzaniu konkretnego urzędu są: święcenia kapłańskie, minimalny wiek¹⁷, wiedza dostosowana do funkcji oraz nienaganność życia. Gdy idzie o przynależność do stanu duchownego współcześnie, po ustaleniu nowego pojęcia urzędu kościelnego, jest rzeczą oczywistą, że wymóg ten

¹⁶ Por. J. Sądel, dz. cyt., s. 235–236, KPK, kan. 149 §1: *Ut ad officium ecclesiasticum quis promoveatur, debet esse in Ecclesiae communionem necnon idoneus, scilicet iis qualitatibus praeditus, quae iure universali vel particulari aut lege foundationis ad idem officium requiruntur.*

¹⁷ KPK, kan. 521 §1. Prawodawca nie określa wieku wymaganego do objęcia urzędu proboszcza, jednak w połączeniu z kan. 1031 §1 można pośrednio określić ten wiek na 25 lat. Prawodawca dał jednak możliwość Konferencjom Episkopatu ustanowienia wyższego wieku do otrzymania prezbiteratu i diakonatu, a w konsekwencji do otrzymania urzędu proboszcza (por. KPK, kan. 1031 §3).

będzie miał zastosowanie do niektórych urzędów, postulujących same przez się posiadanie odpowiednich święceń¹⁸.

Wymogi stawiane kandydatowi na proboszcza wymienia kanon 521 Kodeksu Jana Pawła II. Można je podzielić na dwie grupy: do pierwszej należą kwalifikacje z prawa powszechnego, a do drugiej – wymogi z prawa partykularnego. Z prawa powszechnego wynika podstawowy warunek dotyczący ważnego objęcia urzędu proboszcza. Kandydat powinien posiadać święcenia prezbiteratu, gdyż urząd proboszcza jest związany z troską duszpasterską zarówno zakresu wewnętrznego i zewnętrznego. Święcenia są wymogiem, który jest konieczny do ważności aktu nominacji. Wymóg ten został postawiony pod wpływem Soboru Watykańskiego II. Dawniej urząd proboszczowski mógł otrzymać duchowny, a więc także tonsurzysta, pod warunkiem, że w ciągu roku przyjmie święcenia kapłańskie. Proboszcz nieposiadający święceń prezbiteratu spełniał swoje obowiązki duszpasterskie przy pomocy wikariuszy. Z posługą proboszcza związane jest pełne duszpasterstwo, z którego nie można wyłączyć Eucharystii będącej źródłem i szczytem kultu oraz całego życia chrześcijańskiego, a także przyczyną sprawczą i znakiem jedności Ludu Bożego. Dlatego parafia pozbawiona kapłana, zostaje pozbawiona Eucharystii¹⁹.

Ponadto prezbiter powinien odznaczać się określonymi cechami: zdrową nauką, dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską, powinien posiadać odpowiednie kwalifikacje wymagane do kierowania parafią oraz inne cnoty, których prawodawca powszechny nie definiuje. Zada-

¹⁸ Por. M. Żurowski, dz. cyt., s. 210.

¹⁹ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie*, t. 2, Olsztyn 2002, s. 240. W przypadku barku kapłanów w pasterskiej posłudze parafialnej nie jest wykluczony udział diakonów, a nawet wiernych świeckich czy jakiejś wspólnoty osób. Jednak udział ten zakłada ścisłą łączność z biskupem i kapłanem, którzy w danym miejscu prowadzą duszpasterstwo i są za nie odpowiedzialni (por. KPK 517 §2).

nie to zostało powierzone prawodawstwu partykularnemu. Te wymogi przepisane są do godziwości nominacji proboszczowskiej, ich brak nie powoduje nieważności aktu nominacyjnego. Wymogi wymienione przez kanon 521 §2 mogą być zróżnicowane przez prawodawstwo partykularne w zależności od rodzaju i charakteru parafii.

Wspominany kanon w §3 stawia wymóg, aby biskup zdobył pewność co do posiadania określonych w §1 i 2 przymiotów przez kandydata na urząd proboszczowski. W tym celu biskup powinien zastosować odpowiednie metody, które sprawdzą zdolność kandydata. Spośród środków, z których może skorzystać biskup, prawodawca wyraźnie wymienia egzamin, który ma wykazać wiedzę kandydata i formację duszpasterską. Takowe dochodzenie jest zbędne, gdy biskup diecezjalny faktycznie dobrze zna swoich kapłanów. Specjalny egzamin wydaje się niekonieczny, jeśli kandydat jest znany ze swej formacji naukowej i duszpasterskiej. Szczegółowe przepisy dotyczące egzaminu proboszczowskiego wydaje jednak biskup diecezjalny²⁰.

WYMOGI ZE STRONY URZĘDU

Podobnie jak kandydat, tak i przedmiot powierzenia, jakim jest urząd kościelny, musi spełniać określone wymogi, aby mógł zostać powierzony. Podstawowym warunkiem do tego, aby dany urząd, w tym urząd proboszcza, był powierzony ważnie, jest wakans prawny urzędu. Taki urząd musi być prawnie wolny. Urząd uważa się za wakujący, kiedy nikt nie posiada uprawnień do jego objęcia²¹. W tym aspekcie normy kanoniczne mają zapobiegać sytuacjom, w których więcej osób mogłoby wysuwać jakiegokolwiek roszczenia prawne co do tego samego urzędu. Normy te mają za zadanie nie dopuścić do zaistnienia ekspektatyw opartych albo na obietnicach przyszłej prowizji albo na nadaniu urzędu,

²⁰ Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 421. Zob. także T. Pawluk, dz. cyt., s. 240.

²¹ Por. J. Sądel, dz. cyt., s. 240.

który aktualnie jest niewakujący²². Wymóg prawnego wakansu do ważnego nadania urzędu był już wyakcentowany w poprzednim Kodeksie. Istniała tam potrzeba zawakowania parafii przed jej nadaniem innemu kapłanowi, gdyż „nadanie urzędu prawnie niewakującego jest, stosownie, do kanonu 183, nieważne z samego prawa”²³. Kodeks Jana Pawła II pozwala na powierzenie urzędu dopiero po zaistnieniu pewnych faktów prawnych, które spowodują wakat prawny urzędu²⁴. Gdy idzie o urząd proboszcza sposoby zawakowania urzędu wylicza kan. 538 aktualnie obowiązującego Kodeksu.

Pierwszym ze sposobów zawakowania urzędu proboszcza jest usunięcie. Sprawowanie urzędu kościelnego ma z reguły charakter stabilny. Właściwe funkcjonowanie danego urzędu i dobro dusz jest podstawą tej stabilności. W związku z tym, gdyby zachodziła potrzeba lepszego zaradzenia dobru duchowemu wiernych bądź usprawnienia funkcjonowania urzędu, czy też domagał się tego pożytek Kościoła, biskup może, a nawet powinien, złożyć z urzędu proboszcza osobę nieodpowiednią. Takie usunięcie z urzędu nie ma charakteru karnego, jest jedynie posunięciem administracyjnym²⁵. Usunięcie niekoniecznie musi implikować winę. Usunięcie polega na pozbawieniu sprawowanego urzędu bez powierzenia innego, co może nastąpić z zachowaniem norm ogólnych zawartych w kanonach 184 §1; 192–195 oraz norm specjalnych dotyczących pozba-

²² Por. R. Sobański, dz. cyt., s. 244.

²³ Por. CIC, can. 150 §1.

²⁴ Fakty prawne, o których tu mowa wylicza kan. 184 §1 KPK. Są to upływ wyznaczonego czasu, osiągnięcie określonego prawem wieku, rezygnacja, przeniesienie, usunięcie i pozbawienie. Urzędu nie traci się natomiast poprzez ustanie władzy, która urząd nadała. Prawny wakans urzędu należy podać do wiadomości wszystkim, którym przysługuje jakieś prawo przy powierzaniu urzędu, tak aby mogli skorzystać ze swoich uprawnień. Jednak jeżeli prawo partykularne nie stanowi inaczej nie ma obowiązku podawania wakansu do publicznej wiadomości.

²⁵ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, t. 1, Olsztyn 1985, s. 312.

wienia urzędu proboszcza²⁶. Proboszcz może być pozbawiony urzędu na mocy dekretu kompetentnego biskupa diecezjalnego lub na mocy samego prawa w przypadkach ściśle określonych w kanonie 194²⁷.

Parafia zawakuje także wtedy, kiedy proboszcz zostanie przeniesiony. Przeniesienie jest to akt prawny polegający na pozbawieniu urzędu z jednoczesnym powierzeniem innego. Przeniesienie może zostać dokonane tylko przez tego, komu przysługuje prawo prowizji zarówno urzędu, który ma być opróżniony jak i urzędu, który ma być powierzony²⁸. Przeniesienie, o którym tu mowa może być zgodne z wolą proboszcza przenoszzonego albo wbrew jego woli. Gdy wyrażona została zgoda na przeniesienie wystarczy jakakolwiek przyczyna motywująca tytulariusza lub władzę. Wbrew woli można przenieść tylko z poważnej przyczyny i z zachowaniem sposobu przewidzianego przez prawo. Przeniesienie może być karne lub administracyjne. Pierwsze dokonuje się według procedury zawartej w kanonach 1717–1728. Natomiast procedury administracyjne określone są tylko dla proboszczów (kanony 1748–1752)²⁹.

Innym aktem, który spowoduje wakans parafii jest zrzeczenie się urzędu proboszcza. Jest to akt dokonany przez samego proboszcza tylko z powodu zaistnienia słusznej przyczyny. Rezygnacja musi być zaakceptowana przez biskupa diecezjalnego, który jest kompetentny do przyjęcia rezygnacji. Aby akt zrzeczenia się urzędu przez proboszcza był ważny wymagane jest, aby zrzeczenie było przedstawione biskupowi, do którego należy nadanie urzędu i zostało zaakceptowane przez kompetentnego biskupa³⁰. Pod pojęciem kompetentnego biskupa rozumie się

²⁶ Por. KPK, kan. 1740–1741.

²⁷ KPK, kan. 194: §1. *Ipo iure ab ecclesiastico amovetur: 1. qui statum clericalem amiserit; 2. qui a fide catholica aut a communione Ecclesiae publice defecerit; 3. clericus qui matrimonium etiam civile tantum attentaverit.* §2. *Amotio, de qua in nn. 2 et 3, urgeri tantum potest, si de eadem auctoritatis competentis declaratione constet.*

²⁸ KPK, kan. 190 §1.

²⁹ Por. R. Sobański, dz. cyt., s. 279–280.

³⁰ Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 449.

biskupa diecezji, od którego duchowny otrzymał ten urząd, choćby nie był do niej inkardynowany³¹.

Parafia może także zawakować na skutek upływu czasu, gdyby proboszcz był mianowany na określony czas, zgodnie z przepisami prawa partykularnego, ustanowionego na mocy kanonu 522 aktualnego Kodeksu³².

Gdyby niewakujący prawnie urząd został powierzony nie wywołuje to żadnych skutków prawnych. Nieważność takiego powierzenia nie musi być ani orzekana ani deklarowana. Takie powierzenie nie zyskuje ważności poprzez późniejszy wakans.

Możliwe jest zaistnienie sytuacji, kiedy urząd prawnie wakuje, ale jest bezprawnie zatrzymywany³³. Urząd taki może zostać nadany, jeżeli właściwie zostanie stwierdzone jego bezprawne zatrzymanie poprzez dekret administracyjny lub wyrok sądowy i o takim stwierdzeniu zostanie poczyniona wzmianka w piśmie powierzającym urząd. Kanon 154 obowiązującego Kodeksu nie zawiera jednak sankcji nieważności, ale wymaga przywrócenia sytuacji legalności przez formalne stwierdzenie bezprawności działania. Brak tego stwierdzenia nie powoduje nieważności powierzenia urzędu, gdyż urząd prawnie wakuje, ale jest rzeczą niezbędną przynaglenie do podporządkowania się prawu osoby, która bezprawnie zatrzymuje urząd³⁴.

Innym wymogiem ze strony urzędu jest to, że urząd proboszcza nie może być powierzony jednocześnie dwóm osobom. Kanon 526 § 2

³¹ Por. *Communicationes* 14 (1982), s. 227.

³² KPK, kan. 522: (...) *ad certum tempus tantum ab Episcopo dioecesano nominari potest, si id ab Episcoporum conferentia per decretum admissum fuerit.*

³³ KPK, kan. 154: *Officium de iure vacans, quod forte adhuc ab aliquo illegitime possidetur, conferri potest, dummodo rite declaratum fuerit eam possessionem non esse legitimam, et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis.*

³⁴ Por. J. I. Arrieta, Powierzenie urzędu kościelnego, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 169.

wyraźnie stwierdza, iż w parafii ma być tylko jeden proboszcz lub moderator. Kanon ten odrzuca zwyczaj przeciwny oraz odwołuje wszelki przeciwny przywilej. Ustawodawca podkreśla w tym kanonie istniejącą w Kościele od wieków zasadę odpowiedzialności indywidualnej, której w ostatnich latach sprzeciwiają się w niektórych krajach praktyki kierowania kolegialnego pracą duszpasterską w parafii. Zasada jednoosobowego kierownictwa parafią zapewnia zachowanie jedności w pracy zespołów duszpasterskich³⁵.

FORMA POWIERZENIA URZĘDU

Prawodawca zleca, aby każde powierzenie urzędu dokonane było pisemnie urzędowym dokumentem, gdyż nadanie urzędu jest faktem publicznym. Taki dokument stanowi dowód nadania a także daje pewność prawną, że osoba, która sprawuje urząd czyni użytek z praw, które faktycznie jej przysługują. Normy prawne generalnie nie określają formy dokumentu, z wyjątkiem powierzenia najważniejszych urzędów w Kościele, które dokonuje się bullą papieską. Dokument taki powinien zawierać następujące elementy: władza nadająca, podstawy prawne nadania, nadawany urząd, osobę, której urząd się nadaje, datę i podpis. Forma pisemna nie jest zasadniczo wymagana do ważności nadania, chyba że prawo stanowi inaczej, np. kanon 474³⁶. Akt nadania bez formy pisemnej będzie ważny, jeżeli jest możliwe udowodnienie zaistnienia faktu nadania urzędu przy pomocy wiarygodnych świadków³⁷.

³⁵ J. Krukowski, dz. cyt., s. 426.

³⁶ Por. KPK, kan. 474: *Acta curiae quae effectum iuridicum habere nata sunt, subscribi debent ab Ordinario a quo emanant, et quidem ad validitatem, ac simul a curiae cancellario vel notario; cancellarius vero Moderatorem curiae de actis certiore facere tenetur.*

³⁷ Por. R. Sobański, dz. cyt., s. 247. Niektórzy autorzy zalecają jednak uzupełnienie dokumentacji w przypadku jej braku (M. Żurowski, dz. cyt., s. 214). Inni uważają, iż brak formy pisemnej powoduje nieistnienie aktu administracyjnego, ponieważ

Kanon 157 obowiązującego Kodeksu mówi o nieskrępowanym powierzeniu przez biskupa urzędów kościelnych wewnątrz Kościoła partykularnego³⁸. Swobodne nadanie urzędu ma miejsce wtedy, gdy podmiot nadający urząd nie jest skrępowany w wyznaczaniu osoby uprawnieniami innych podmiotów. Prawo swobodnego nadawania urzędów w ich własnych kościołach partykularnych przysługuje również zrównanym z nim w prawie przełożonym wspólnot wiernych wymienionych w kan. 368 KPK oraz administratorom diecezjalnym z pewnymi ograniczeniami w przypadku nadawania kanonikatów i probostw³⁹.

Kanon 523⁴⁰ Kodeksu Prawa Kanonicznego ustanawia zasadę dotyczącą kompetencji biskupa do powierzenia urzędu proboszcza w formie swobodnego nadania oraz możliwość ograniczenia tej kompetencji. Jak stanowi wspomniany kanon organem kompetentnym do mianowania proboszcza w formie swobodnego nadania (*collatio libera*) jest biskup diecezjalny. Oznacza to, że biskup diecezjalny nie tylko nadaje tytuł, ale także niezależnie wyznacza osobę kandydata na proboszcza w celu zapewnienia swobodnej organizacji życia w Kościele partykularnym przez biskupa konieczna jest zasada swobodnej nominacji proboszczów przez biskupa. Identyczne kompetencje przysługują rządcom Kościołów partykularnych, którzy zrównani są z biskupem diecezjalnym. Ponieważ cytowany kanon mówi o biskupie diecezjalnym, dlatego prawo prowizji nie przysługuje wikariuszowi generalnemu ani wikariuszowi biskupiemu, chyba że otrzymają specjalne zlecenie od swojego biskupa diecezjalnego. Administrator diecezjalny lub inna osoba bądź osoby, normy prawa kanonicznego nie przewidują innej formy powierzenia urzędu (por. J. Sądel, dz. cyt., s. 242).

³⁸ KPK, kan. 157: *Nisi aliud explicite iure statuatur. Episcopi dioecesani est libera collatione providere officiis ecclesiasticis in propria Ecclesia particulari.*

³⁹ Por. R. Sobański, dz. cyt., s. 248.

⁴⁰ KPK, kan. 523: *Firmo praescripto can. 682, § 1, parochi officii provisio Episcopo dioecesano competit et quidem libera collatione, nisi cuidam sit ius praesentationis aut electionis.*

które zarządzają diecezją w przypadku *sede vacante* lub *sede impedita* nie posiadają tej kompetencji. Przysługują im one dopiero po upływie roku od zawakowania diecezji lub zaistnienia przeszkody w sprawowaniu w niej władzy przez biskupa diecezjalnego, mogą jednak udzielać nadania oraz zatwierdzać kapłanów legalnie prezentowanych lub wybranych na urząd proboszczowski⁴¹.

Prawodawca powszechny nie wyklucza jednak prowizji zależnej (*collatio necessaria*), dopuszcza bowiem wyznaczenie kandydata na urząd proboszcza poprzez wybory lub prezentację. Ustawodawca dopuszcza więc w drodze wyjątku możliwość nominacji proboszczów przez biskupa ze względu na zasadę poszanowania praw nabytych lub legalnych interesów, jakie inni mogą mieć⁴². Trzeba zauważyć, że gdyby nominacja proboszczowska dotyczyła członka instytutu zakonnego, wymagana jest prezentacja lub przynajmniej kandydaturę należałoby uzgodnić z właściwym przełożonym i uzyskać jego zgodę⁴³.

⁴¹ Por. KPK, kan. 525: *Sede vacante aut impedita, ad Administratorem dioecese- num aliumve dioecesim ad interim regentem pertinet:*

1° institutionem vel confirmationem concedere presbyteris, qui ad paroeciam legi- time praesentati aut electi fuerint;

2° parochos nominare, si sedes ab anno vacaverit aut impedita sit.

⁴² Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 423.

⁴³ Por. KPK, kan. 682 §1: *Si de officio ecclesiastico in dioecesi alicui sodali religioso conferendo agatur, ab Episcopo dioecesano religiosus nominatur, praesentante vel saltem assentiente competenti Superiore.*

BIBLIOGRAFIA

- Codex Iuris Canonici Ioannis Pauli Papae promulgatus*, AAS 75 (1983), s. 1–317.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontifici Maximi digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9 (1917), s. 3–321.
- Communictiones, Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo / Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando / Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis*, Roma 1969.
- Arrieta J.I., *Powierzenie urzędu kościelnego*, w: Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011.
- Kucharczyk K. *Lex coelibatus nella doktrina giuridica della Chiesa Cattolica*, PUL, Roma 2014, s. 29.
- Krukowski J., *Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni*, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II/1, Księga II. Lud Boży, red. J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, Poznań 2005.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, t. 1, Olsztyn 1985.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie*, t. 2, Olsztyn 2002.
- Sądel J., *Kanoniczne powierzanie urzędu kościelnego w Kodeksach Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r. Studium historyczno-prawne*, Rzeszów 2008.
- Sobański R., *Urzędy kościelne*, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. I, Księga I. Normy ogólne, red. J. Krukowski, R. Sobański, Poznań 2003.
- Żurowski M., *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984.